

OBSAH

I. UNIVERZÁLNÍ PRÁVO DÍTĚTE NA VZDĚLÁNÍ

Dalibor Jílek

1. Dvojí úkol	18
2. Povaha práva na vzdělání ve formách práva	20
2. 1 Právo na vzdělání je vším	25
3. Postavení práva na vzdělání ve formách práva	30
4. Objekt práva na vzdělání	33
5. Subjekt práva na vzdělání	39
6. Univerzální právo dítěte na vzdělání a jeho formy	43
6. 1 Zásada rovné příležitosti	46
6. 1. 1 Meritokratická forma zásady rovné příležitosti	47
6. 1. 2 Distributivní forma zásady rovné příležitosti	48
6. 1. 3 Sociální forma zásady rovné příležitosti	50
6. 1. 4 Forma zásady rovné příležitosti zaměřená na dítě jako subjekt práv	51
6. 1. 5 Zásada rovné příležitosti a česká školní praxe	52
6. 2 Právo na základní vzdělání	54
6. 2. 1 Všechny děti	55
6. 2. 2 Věk	57
6. 2. 3 Povinné vzdělání	59
6. 2. 4 Bezplatné vzdělání	64
6. 3 Právo na střední vzdělání	68
6. 4 Právo na vysokoškolské vzdělání	71
6. 5 Právo na informace a poradenskou službu	74
6. 6 Právo na humánní školní kázeň	76
7. Závěr	84

II. NEJLEPŠÍ ZÁJMY DÍTĚTE V KONTEXTU ÚMLUVY O PRÁVECH DÍTĚTE. ANALÝZA TEXTU A UPLATŇOVÁNÍ ÚMLUVY

Jean Zermatten

1. Úvod: Úmluva o právech dítěte	85
1. 1 Hlavní události	87
1. 2 Tři opční protokoly	89
1. 2. 1 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte o zapojování dětí do ozbrojených konfliktů	89
1. 2. 2 Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituci a dětské pornografii	89
1. 2. 3 Opční protokol k Úmluvě o právech dětí týkající se mechanismu stížností	90
1. 3 Čtyři obecné zásady	91
1. 3. 1 Zásada zákazu diskriminace	92
1. 3. 2 Zásada nejlepších zájmů dítěte	93
1. 3. 3 Zásada práva na život, zachování života a rozvoj	93
1. 3. 4 Zásada respektu vůči názorům dítěte (neboli participace)	93

1. 4 Povinnosti a standardy pro účastnické státy	94
1. 4. 1 Specifická práva pro děti	95
1. 4. 2 Směrnice pro účastnické státy: Všeobecné komentáře	96
1. 5 Všeobecný komentář č. 14	98
2. Právní analýza čl. 3 odst. 1	100
2. 1 Nejlepší zájmy dítěte, koncept	101
2. 1. 1 Obecně	101
2. 1. 2 Definice	102
2. 1. 3 Dítě/děti	104
2. 2 Analýza textu	105
2. 2. 1 Prvky	105
2. 2. 2 Zájmy dítěte a jiné články Úmluvy	111
2. 3 Nejlepší zájmy dítěte, funkce a charakteristiky	112
2. 3. 1 Funkce	112
2. 3. 2 Charakteristiky	113
2. 4 Čl. 3 odst. 2 a odst. 3	116
2. 5 Zákonodárné orgány	118
2. 6 Posuzování vlivu na práva dítěte (CRIA)	120
3. Důležité spojnice mezi čl. 3, odst. 1 a čl. 12 Úmluvy	123
3. 1 Stejná struktura	123
3. 2 Opozice nebo komplementarita?	124
4. Uplatňování nejlepších zájmů dítěte	126
4. 1 Obecně	126
4. 2 Předvídatelnost, přezkoumání a zásada předběžné opatrnosti	127
4. 3 Směrnice Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR) pro stanovení nejlepších zájmů dítěte	127
4. 4 Program „Zachraňte děti“ určený dětem mimo domov	129
5. Všeobecný komentář č. 14 - Posuzování a určování nejlepších zájmů dítěte	131
5. 1 Obecně	131
5. 2 Prvky, které je potřeba zohlednit při posuzování nejlepších zájmů dítěte	132
5. 3 Procesní záruky zajišťující implementaci nejlepších zájmů dítěte	133
6. Závěr	134

III. PARTICIPACE ŽÁKŮ A STUDENTŮ NA ČINNOSTI ŠKOLY

Petra Ali Doláková

1. Úvod	136
2. Participace	138
2. 1 Úvod do participace	138
2. 2 Co je to participace	139
2. 3 Participace, moc a konflikt	140
2. 4 Typologie participace	141
2. 5 Principy participace	148
2. 6 Kritika participace	149
3. Participace jako právo dítěte	152
3. 1 Výklad ustanovení čl. 12 Úmluvy o právech dítěte	152
3. 2 Vnitrostátní implementace čl. 12 Úmluvy o právech dítěte v kontextu vzdělávání	156
4. Škola a participace	158

4. 1	Efekty participace na školu	159
4. 2	Efekty participace na žáky a studenty	160
4. 3	Překážky a problémy participace	163
4. 4	Participace pro změnu	165
5.	Jak zajistit v praxi trvalou, efektivní a smysluplnou participaci dětí na činnosti školy?	170
5. 1	Co rozhoduje, zda se děti zapojí?	170
5. 2	Jak zapojit děti do rozhodování o jejich výuce	174
5. 3	Inkluzivní participace	176
5. 4	Profesionální zaměstnanci, čas a zdroje	178
6.	Závěr	181

IV. ETICKÁ A SOCIÁLNÍ KULTURA OSOBNOSTI JAKO VÝCHODISKO A CÍL OCHRANY PRÁV DÍTĚTE

Vladimír Smékal

1.	Úvod	184
2.	Situace ve společnosti, v rodinné výchově a ve školství	192
2. 1	Situace ve společnosti	193
2. 2	Situace v rodinné výchově	195
2. 3	Situace ve školství	196
3.	Osobnostní faktory etické a občanské kultury v dětství a v dospívání	200
3. 1	Co je osobnost?	200
3. 2	Tělesná stavba - konstituce	202
3. 3	Dynamika činností osobnosti - temperament	202
3. 4	Zaměřenost, motivace, zájmy, hodnoty	206
3. 5	Dynamismy zvládnutí, resp. styly adaptace	216
3. 6	Kognitivní a akční styly	218
3. 7	Charakter a morálka	219
3. 8	Problém identity a její úlohy v jednání dětí a dospívajících	227
4.	Co podporuje a co překáží rozvíjení etické a sociální kultury osobnosti	232
4. 1	Utváření osobnosti	232
4. 2	Obecné poznatky o vlivu způsobů výchovy na rozvoj osobnosti dětí a mládeže	242
5.	Na co se musí zaměřit systém vzdělávání učitelů	248
5. 1	Individuální přístup jako podmínka kvality života žáků	248
6.	Závěr	265

V. VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM: DOBRÁ PRAXE VE ŠVÝCARSKU

Paola Riva Gapany

1.	Úvod	266
2.	Vzdělávání ve Švýcarsku	268
2. 1	Švýcarský způsob vzdělávání	268
2. 2	Vzdělávání a zdravotní postižení	269
2. 3	Právní normy	270
3.	Vzdělávání dětí se zdravotním postižením: integrace a inkluze	272
3. 1	Historie	272

3. 2 Od integrace k inkluzi?	273
3. 3 Některé země a jejich přístupy	274
4. Implementace práva na vzdělání u dětí se zdravotním postižením ve Švýcarsku	276
4. 1 Švýcarské právo a federální judikatura	276
4. 2 Opatření pro vzdělávání dětí se zdravotním postižením	277
4. 3 Vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami	278
4. 4 Problémy	280
4. 5 Úkoly v oblasti vzdělávání dětí se zdravotním postižením	281
5. Příklady dobré praxe	283
5. 1 Příklad dobré praxe z kantonu Valais	283
5. 2 Příklad dobré praxe z kantonu Ticino	287
5. 3 Příklad dobré praxe z kantonu Bern	290
6. Závěr	293

VI. KOMUNITNÍ ŠKOLA – ZÁKLAD EFEKTIVNÍHO FORMOVÁNÍ OBČANSKÉ KULTURY ŽÁKŮ I SPOLEČNOSTI

David Bartůšek, Marek Lauer mann

1. Úvod – naplňování zásady nejlepšího zájmu dítěte ve školní praxi	294
2. Historie vzniku Úmluvy o právech dítěte, její filosofie nastavená reformními pedagogy a současný stav odrazu těchto myšlenek ve vzdělávací soustavě ČR	296
3. Reformní pedagogiky – inspirace pro realizaci práv dítěte, formování osobnosti dítěte a výzva pro české vzdělávací instituce	302
3. 1 Montessori pedagogika	306
3. 2 Daltonský plán	306
3. 3 Jenský plán	308
3. 4 Freinetovská pedagogika	308
3. 5 Waldorfská pedagogika	309
4. Autonomie dítěte, autorita vychovatele, současné poznatky v psychologii dítěte, jeho individuální potřeba participace a schopnost nést odpovědnost	312
5. Jak Úmluva o právech dítěte definuje výchovně vzdělávací prostředí dítěte? Jak tyto požadavky naplňuje koncept fungování komunitní školy?	319
6. Názory pedagogických odborníků na současný stav školské soustavy v ČR a vize, jakým směrem by se školy měly rozvíjet.	324
7. Participace - nástroj svobodného projevu i respektu k autoritě, její stupně a formy	328
7. 1 Definice participace	328
7. 2 Formy, stupně a směry participace ve vztahu ke konceptu komunitní školy	330
8. Závěrečná doporučení Výboru pro práva dítěte OSN	333
8. 1 Úmluva o právech dítěte a její význam pro společnost	333
8. 2 Výběr ze závěrečných doporučení pro ČR Výboru pro práva dítěte OSN, 17. června 2011	334
9. Práva dítěte na komunitní škole	335
9. 1 Když se řekne komunitní	335
9. 1. 1 Jedna z možných definic	335
9. 2 Otevíráme školu veřejnosti	336
9. 2. 1 Jaké jsou atributy školy otevřené komunitě?	337
9. 2. 2 Každý je učitelem	337
9. 2. 3 Každý je žákem	337
9. 3 Přínosy otevření školy směrem ke komunitě a okolí	337

9. 4 Jak komunitní aktivity fungují v prostředí sídliště	339
9. 5 Aspekty ovlivňující činnost školy	339
9. 5. 1 Standardy kvality komunitní školy	340
9. 5. 2 Popis jednotlivých oblastí Standardů kvality komunitní školy	341
9. 5. 3 Aplikace Standardů v rámci českých škol	343
9. 5. 4 Jsou standardy a s nimi spojené dokumenty považovány za uživatelsky přívětivé?	343
9. 5. 5 Nakolik je pro školy srozumitelný proces sebehodnocení?	343
9. 5. 6 Co mohou zúčastněné školy poradit ostatním?	344
9. 5. 7 Co najdeme v akčních plánech?	345
9. 5. 8 Co lze vyvodit z ověření Standardů pro další rozvoj konceptu KŠ?	346
9. 5. 9 Ukázky a příklady nástrojů pro použití Standardů kvality komunitní školy	346
9. 6 Komunitní aktivity	348
9. 7 Analýza výchozího stavu	349
9. 7. 1 Škola očima žáků – evaluace školy a zapojení žáků do ní	350
9. 7. 2 Přínosy zapojení žáků do reflexe života školy	351
9. 7. 3 Proč zapojujeme žáky do sebehodnocení školy	351
9. 7. 4 Podmínky pro efektivní zapojení žáků do sebehodnocení školy	351
9. 7. 5 Fotoevaluace	352
9. 7. 6 Technika „Temná místa“	352
9. 8 Realizace plánu komunitního vzdělávání	353
9. 8. 1 Příklady některých možných komunitních aktivit	353
9. 9 Proč a s kým by měla spolupracovat komunitní škola?	354
9. 9. 1 Jak vytvářet síť a formulovat v ní cíle?	354
9. 9. 2 Škola jako otevřený prostor setkávání	355
9. 10 Koncept komunitní školy a komunitní vzdělávání v zahraničí	355
9. 10. 1 Analýzy prostředí	356
9. 10. 2 Výchozí podmínky (práce učitelů)	356
9. 10. 3 Podpůrné organizace	357
9. 10. 4 Koncepce a standardy	359
9. 10. 5 Legislativa a podpora státu v zahraničí	360
9. 11 Pojetí komunitní školy v ČR	361
9. 12 Odraz konceptu komunitní školy v ŠVP	362
10. Závěr	364

VII. ŠKOLA PŘÁTELSKÁ DĚTEM: UPLATNĚNÍ PRÁVA DÍTĚTE NA VZDĚLÁNÍ

Irena Čechová

1. Úvod	366
2. O cílech vzdělání	367
2. 1 Škola bez násilí	368
3. Prostředí školy	370
3. 1 Definice	370
3. 2 Prevence	371
3. 2. 1 Primární prevence	371
3. 2. 2 Sekundární prevence	371
3. 2. 3 Terciální prevence	372

3. 3 Násilí	372
3. 3. 1 Definice	372
3. 3. 2 Negativní dopady násilí na dětech	373
3. 4 Jak zabránit násilí ve škole	374
4. Klima školy: situace ve Švýcarsku	376
5. Švýcarsko: prostředky nápravy	378
5. 1 Výzkum: kanton Valais	378
5. 1. 1 Výsledky výzkumu	378
5. 1. 2 Faktory ochrany	379
5. 1. 3 Hodnocení výzkumu	380
5. 2 Kanton Ticino	380
5. 2. 1 Zamyšlení nad prevencí a sankcemi	380
5. 3 Mediace ve škole	383
5. 3. 1 Mediace ve škole (švýcarský kanton Valais)	383
5. 3. 2 Mediace ve škole obecně	386
5. 3. 3 Školní mediace jako sociální intervence	387
5. 3. 4 Vyhodnocení mediace a výsledků jejího působení	387
5. 4 Dva příběhy jako příklady dobré praxe	388
5. 4. 1 Terapie divadlem: David	388
5. 4. 2 Inkluzivní vzdělávání dětí se zdravotním postižením: Monika a Paolo	390
6. Klima školy: situace v České republice	393
6. 1 Pozitivní role pochvaly	393
6. 2 Tresty	394
6. 3 Hodnocení klimatu třídy a školy	395
6. 3. 1 Podpora dobrého klimatu školy a klimatu třídy	397
7. Příklady dobré praxe z České republiky	405
8. Závěr	414